

Forskningsnotat 3

Højskolen, vejledning og overgange - fra et elevperspektiv

Jeg vil simpelthen bare sige, de måneder, vi har været heroppe, og vi har lært hinanden at kende, det er dét, som er en kæmpestor oplevelse, og det er dét, som gør det her til et kæmpeøjeblik. Fordi vi lærer hinanden at kende på en anden måde end bare det første indtryk, som vi egentlig får af dem. Så hvad kan jeg sige: højskolevenner for livet. Ikke andet.
Sanne (20)

**Kristina Mariager-Anderson
Pia Cort
DPU 2009**

Indholdsfortegnelse

Tredje forskningsnotat	2
1. Metode	3
1.1. Interview, interviewguide, anonymitet og transskription	3
2. Overgangen fra UU/erhvervsskole til højskole.....	3
2.1. Hvorfor højskole og hvorfra?.....	4
2.2. Højskolen kan 'noget andet'	5
3. Elevernes indtryk af og forventninger til højskolen.....	7
3.1. Elevernes første indtryk	7
3.2. Forventninger til højskolen og til deres eget udbytte.....	9
3.2.1 Forventninger til højskolen som brobygger i forhold til erhvervsuddannelse	9
3.2.2. Forventninger til eget udbytte	9
3.3. Forventninger til vejledning og oplevelse af uddannelsesplan	10
3.3.1. Forventninger til vejledning.....	10
3.3.2. Oplevelse af uddannelsesplan	11
4. Udbytte af højskoleophold: oplevelse for livet	12
4.1. Overordnet oplevelse	12
4.2. Udbytte af vejledning under opholdet.....	13
4.3. Udbytte af ophold.....	15
5. Perspektiverende afrunding.....	16
6. Referencer	18

Tredje forskningsnotat

DPU har fået til opgave at følgevaluere FFD's kombinationsprojekt. Evalueringen har til formål at se på såvel resultaterne af projektet som at yde input til den løbende proces for at sikre, at projektet når de beskrevne mål. Dette tredje forskningsnotat har til formål at undersøge, hvordan overgangen fra UU eller erhvervsskole til højskole, samt fra højskole til erhvervsskole opleves af eleverne. Derudover vil vi også belyse, hvilke forventninger de unge har til højskolerne, og hvordan disse forventninger bliver indfriet i løbet af et højskoleophold. I nærværende notat viderefremmes de resultater, som vi indtil videre har opnået via interview af højskoleelever i efteråret 2009. Notatet er et foreløbigt notat, da vi i foråret 2010 vil gennemføre telefoninterviews med eleverne for at afdække deres videre færd efter højskoleopholdet.

Først vil vi erindre om, at målet med Kombinationsprojektet er at udvikle samarbejdet mellem højskoler og erhvervsskoler med henblik på at skabe kombinationsforløb for unge under 25 år, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse. Projektet er således et bidrag til at opnå regeringens målsætning om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse. Projektet har endvidere til formål at positionere højskolerne som relevante og kvalificerede aktører i forhold til 95 % målsætningen. I løbet af 1990'erne og 2000'erne har der under skiftende regeringer været gennemført en lang række projekter indenfor rammerne af samme politiske målsætning. Der er i den forbindelse blevet skabt en række nye tilbud og muligheder for unge, der har risiko for at blive hægtet af uddannelsessystemet. Således er Ungdommens Uddannelsesvejledning blevet styrket, produktionsskolerne er blevet lovgivningsmæssigt forpligtede til at etablere samarbejde med erhvervsskolerne, brobygningen mellem folkeskolen og erhvervsuddannelserne er styrket, og der har generelt været et fokus på gruppen af unge, der ikke gennemfører en ungdomsuddannelse: Hvem er de? Hvorfor falder de fra, og hvad kan gøres for at sikre, at 95 % gennemfører en ungdomsuddannelse? I forbindelse med Kombinationsprojektet er spørgsmålet: Kan højskolerne være en del af løsningen? Bliver de unge mere uddannelsesparate i løbet af et højskoleophold?

I dette notat ser vi nærmere på elevernes perspektiv og oplevelse af højskolen, vejledningen og overgange. Resultaterne peger på, at højskolerne i høj grad er med til at modne de unge og skabe et læringsbrud i forhold til deres hidtidige erfaringer med andre skoleformer. Højskoleopholdet kan for nogle være med til at afklare deres uddannelsesvalg. For andre åbner opholdet op for nye mulighedsrum, som umiddelbart kan gøre de unge mere uafklarede men med en bredere horisont. De opdager nye sider af sig selv, nye talenter og overskrider grænser. De oplever også nye sider af andre og lærer i høj grad at indgå i et fællesskab, som er baseret på accepten af andres forskellighed. Resultaterne er således i høj grad i lig med resultater fra andre undersøgelser af elevers oplevelse af at være på højskole. Således skriver Finn Hansen, at højskolens internatform åbner mulighed for at tilegne sig "nogle særlige livserfaringer" og indgå i "særlige fællesskaber og undervisningsformer, der har det til fælles, at de åbner for erfaringer, oplevelser og indsigter af en mere eksistentiel, folkelig og almendannende karakter" (Hansen, 2008). Kofod peger på, at de unge "forlader højskolen med en større tro på deres evne til at stå ved et valg". De unge, som vi har talt med, synes på samme måde at have omfavnet højskolen og vokset derved.

Notatet tager udgangspunkt i fire temaer:

- Overgangen fra UU eller erhvervsskole til højskole,
- Indtryk af/erfaringer med at være på højskolen,
- Vejledning og uddannelsesplan,

- Udbytte af højskoleophold.

I notatet vil der løbende blive rejst spørgsmål, som har til formål at skabe et fælles rum for refleksion og erfaringsudveksling. Disse spørgsmål vil danne grundlag for en diskussion på Kombinationsprojektets netværksmøde i januar 2010.

1. Metode

I det følgende vil vi kort redegøre for de metodiske overvejelser bag det tredje notat. Notatet er baseret på interview med elever, der er startet på et højskoleophold i efteråret 2009¹. Eleverne er interviewet i begyndelsen af deres ophold, det vil sige ca. 2-3 uger efter start, og igen i slutningen af deres ophold, da de havde et par uger tilbage. Begge interviews er foregået på højskolen. Vi har gennemført interview (med 15 elever) på fire højskoler: Odder Højskole, Vrå Højskole, Århus Idrætshøjskole og Aalborg Sportshøjskole². Desuden blev der gennemført interviews med vejlederne på de udvalgte skoler og i notatet vil disse interviews blive brugt til at perspektivere de unges udsagn.

1.1. Interview, interviewguide, anonymitet og transskription

I forbindelse med selve interviewene har vi benyttet en semistruktureret interviewmetode. Det betyder, at vores interviewguide har været opdelt i temaer, som vi har forsøgt at afdække i alle interviews, men samtidig at vi har været åbne for, at de unge kunne rejse andre temaer, som de måtte finde interessante og relevante. Vi forsøgte at lade interviewene tage form af samtaler, der kunne udvikle sig i forskellige retninger alt efter hvilke emner, der viste sig væsentlige. Fordelen ved det fleksible design er således, at det er dynamisk, hvilket gør det muligt at forfølge interessante pointer og synsvinkler, der måtte opstå spontant undervejs i interviewsituationen.

Vi startede vores interview med at orientere de unge om, at formålet med interviewet var at evaluere Kombinationsprojektet samt at sikre at andre unge kan få et lignende tilbud om at komme på højskole. Vi fortalte også eleverne, at interviewene ville blive optaget på bånd, men at alle deltagere ville blive anonymiseret. Vi tilbød de unge at fremsende interviewmateriale til gennemsyn, men kun enkelte af de unge viste interesse i dette.

Transskriptionerne af interviewene er foretaget af interviewerne selv. De er redigerede i den forstand, at de til tider er beskårede med henblik på at ekskludere fx utydelig tale, mumlen, øh'er, ik'er o. lign., men ikke ved tilføjelse af noget eller ændring af udtryk.

2. Overgangen fra UU/erhvervsskole til højskole

I Kombinationsprojektet er det en væsentlig målsætning, at højskolerne er med til at sikre overgangene mellem de forskellige skoleformer i samarbejde med UU og erhvervsskoler på baggrund af den uddannelsesplan, som UU-vejlederen har udarbejdet i samarbejde med den unge. I

---

¹ For enkelte af disse elever er det deres andet højskoleophold. De er fortsat på grund af at de endnu ikke har fået det ud af et højskoleophold, som de håbede, dvs. de er fortsat uafklarede i forhold til uddannelsesplan eller de er stadig usikre på egne sociale kompetencer.

² Aalborg Sportshøjskole udgik som case, da eleven faldt fra i løbet af opholdet. Det første interview er ikke inkluderet i notatet.

interviewene bad vi således de unge om at beskrive, hvordan de var blevet visiteret til højskole og hvilke overvejelser, de selv havde haft i den forbindelse.

2.1. Hvorfor højskole og hvorfra?

De unge peger på tre centrale årsager til, at de er på højskole. For de fleste spiller manglende uddannelsesparathed og uafklarethed en hovedrolle – vi fristes til at skrive selvfølgelig, da det er et af udvælgelseskriterierne for deltagelse i projektet:

Christine (23): jeg vil gerne finde ud af, hvad det er, jeg skal uddanne mig til, for det ved jeg ikke.

De er på højskole, fordi de er uafklarede i forhold til hvilken uddannelse, de ønsker sig. Ingen af dem har gennemført en ungdomsuddannelse, og der er mange af dem, der oplyser at have flere 'fejlede' skoleophold bag sig. Det vil sige, at de er startet på grundforløb på tekniske skoler, i militæret, på produktionsskoler, på gymnasiet og HF, men at forløbene enten ikke er gennemført, eller at de ikke har givet direkte anledning til at fortsætte i andre uddannelsesforløb. De unge giver forskellige begrundelser for deres frafald, men der er overvejende tendens til begrundelser som skoletræthed, kedsomhed og lignende. Det er sigende, at uddannelsesvalget for mange af de unge fremstår som et pres, hvor der er risiko for, at de "fejler". Katznelson påpeger, at de unge i dag er underlagt et forventningspres, hvor margenen for "hvornår man falder ved siden af og enten er for uafklaret, for langsom for dum, for uddannelsessvag osv. er blevet snævrere" (Katznelson, 2009, p. 44). I forhold til højskolernes vejledningsindsats handler det således i høj grad om at åbne op for et mulighedsrum, hvor et valg ikke er skæbnesvangert men åbner op for nye valg.

For det andet peger de unge selv på manglende personlige og sociale kompetencer, som en grund til at de er på højskole:

Claus (20): [Jeg ved] sådan nogenlunde [hvad jeg vil bagefter], men fordi jeg har haft det meget svært med nogle sociale færdigheder, så er jeg kommet i tvivl. Meget.

De beskriver selv, at der er et behov for at udvikle deres sociale og personlige kompetencer, som af de unge bliver defineret blandt andet som modenhed, mod til at tale i en forsamling, lysten og evnen til at indgå i et socialt fællesskab, ansvaret for at være en del af et fællesskab etc. I den forbindelse er det interessant at bemærke, at de unge ureflekteret overtager den sprogbrug, som UU vejledere har brugt i deres visitering. Således bliver det at mangle sociale kompetencer en "etikette", som de unge tager på sig uden at det nuanceres, at det at være social kompetent også er situationsbetinget eller at etiketten kan være forkert.

Endelig er de unge også drevet af lysten til at dyrke deres interesser: musik, idræt, skrivekunst. Det fremgår, at de forventer, at højskoleverdenen kan leve op til disse forventninger:

Maj (18): jeg kan godt lide det sociale liv, der er på en højskole, hvor man møder nye mennesker, og hvor det ikke bare er fag som matematik og dansk, men hvor man kan lave nogle ting, som man interesserer sig for, såsom musik. Så det er egentlig det.

Fælles for de unge er, at de er kommet med en ide om højskolen som et hyggeligt, rart og rummeligt sted. Højskoleopholdet er generelt ikke valgt, fordi de unge ønsker at udvikle deres faglige kompetencer, men snarere som et led i deres personlige udvikling.

Frederik (18): jeg er ikke kommet for at lære så meget op til mit [videre] forløb. Jeg er kommet for det sociale, og jeg synes, at det virker som et rigtig fedt sted at gå, det her. Ja, det

er derfor, jeg er kommet på højskole, fordi jeg synes, det er fedt at være social og sammen med andre mennesker.

Maj (18): Jeg ville gerne komme for at udvikle mig og udvikle mine sociale kompetencer, og mine kreative evner.

Visitering til højskole er sket gennem tre veje: for mange af de unge er det initieret og organiseret af deres UU-vejleder. Nogle få har selv har fået ideen til opholdet og har enten forelagt ideen for deres UU-vejleder, som så har fortalt dem om Kombinationsprojektet og præsenteret dem for de højskoler, de havde mulighed for at vælge inden for rammen af dette eller taget direkte kontakt til en højskole. Endelig er der en enkelt højskole, som selv har udviklet en praksis, hvor de aktivt bidrager til visitering af unge til projektet via kontakt til forskellige UU centre.

De unge fortæller generelt, at de efter start på højskolen ikke har en formel aftale om kontakt med deres UU-vejleder, men at de alle er klar over muligheden for at kontakte deres respektive vejledere med eventuelle spørgsmål til uddannelse eller måske muligheden for et udvidet ophold på højskolen. Der er dog et par stykker, der har et decideret dårligt forhold til deres UU-vejleder. De unge udtrykker dog ikke noget behov for kontakt og indtrykket er, at UU vejlederne ikke i overvejende grad er en tæt kontakt, som har betydning for de unge. Det kommer også frem i Claus' sammenligning af vejledningen på højskolen og i UU regi, hvor han lægger vægt på, at på højskolen er det uformelt og relevant, mens UU er mere ufleksibel og bureaukratisk, da der skal indgås aftaler (se også afsnit 4.2).

De unges valg af højskole falder i tråd med Kombinationsprojektets målsætninger: de er uafklarede og i tvivl om uddannelsesvalg. I forhold til UU rejser deres udsagn spørgsmålet om, hvordan et samarbejde med UU vejledere "bør" se ud: på den ene side synes de unge ikke at have behov for at blive fulgt, men på den anden side spiller UU en vigtig rolle i visiteringen af de unge til højskolerne. Hvordan kan/skal højskolerne samarbejde med UU centrene omkring visiteringen af unge til Kombinationsprojektet? Skal højskolerne samarbejde med UU centrene undervejs eller i højere grad i starten og slutningen af et højskoleophold for at sikre overgangene?

2.2. Højskolen kan 'noget andet'

Samtlige unge taler om, at højskolen på mange områder adskiller sig positivt fra de skolesystemer, de allerede har stiftet bekendtskab med. De beskriver 'det andet' med ord som

- større frihed,
- et godt fællesskab,
- et nærvær,
- en oprigtig interesse for hinanden

samt en evne fra højskolemiljøet til at skabe motivation for den enkelte til selv at ønske at stå op om morgenen og i øvrigt deltage i livet på højskolen.

De unge begriber eller griber således ned i højskolens kerneværdier og anerkender det som Grundtvig kaldte for "hertesproget", hvor det handler om "følelsesmæssigt at bygge bro imellem den fælles historie og den personlige identitet" (Ehlers, 1997, s. 10). På den ene side handler det om at indgå i et fællesskab og være ansvarlig overfor dette fællesskab, og på den anden side handler det

om personlig udvikling, hvor evnen til at håndtere egen frihed i forhold til sig selv og fællesskabet udvikles:

Maj (19): Det er et meget frit sted, og man kan få lov til at gøre mere eller mindre, hvad der passer én. Selvfølgelig indenfor nogle regler.

Michael (20): Frihed under ansvar.

Claus (20): Altså, fordi jeg aldrig er blevet helt færdig, er der meget pres på hjemmefronten. Det er godt at komme herop, for så kommer du væk hjemmefra. Det er frihed under ansvar. Du skal selv møde op til undervisningen og have lysten til at lære. Selv vaske tøj. Ja, frihed under ansvar.

Et andet centralt element i højskolernes "anderledeshed" er undervisningen og lærernes tilgang til såvel fag som de unge:

Claus (20): Undervisningen er helt anderledes også. Det er en helt anderledes atmosfære. På en folkeskole får man kun kontakt med lærerne i forbindelse med undervisningen. Her ser man dem hele tiden. Man kan snakke med dem om alt. Hvis man har problemer, kan man bare spørge.

Maj (19): ja, de [lærerne] giver sig 100 % og oppe i musik, begge vores musiklærere, de står og spiller med, når vi andre står og spiller. De går helt amok nogle gange.

Derudover spiller lysten til at lære en væsentlig rolle: de har selv valgt fagene og i mange tilfælde er højskolen valgt på baggrund af deres udbudte fag.

Maj (18): Man har lyst til at lære, fordi man beskæftiger sig med noget, man er interesseret i.

Tine (18): ja, det tror jeg. Og så er det bare fedt at man selv kan vælge de fag, man gerne vil have. Det påvirker meget, at man også godt gider stå op om morgenen.

Frederik (18): Vi lærer jo også en hel del ting, men du tænker ikke på det som, aj, nu skal jeg i skole. Du tænker på det som hey, nu skal jeg i skole om morgenen. Det synes jeg, det er helt vildt fedt.

De unge peger desuden på fraværet af eksaminer som et positivt træk ved højskolen. Et af de aspekter, der gør højskolerne forskellige fra andre skoler er, at der i fagene på en højskole ikke gives karakterer, samt at forløbet ikke slutter med en eksamen. Dette fremhæves af eleverne som havende en positiv effekt på deres motivation

Kristian (25): frihed. der er heller ikke den der nervøsitet med, at man skal op til prøver.

Claus (20): Vi har jo ikke brug for karakter. Med den undervisning kan vi jo selv se resultaterne af det, og om det virker eller virker, om vi skal stramme op eller ikke stramme op. Det her er jo ikke et tvunget sted sådan set. Vi er her, fordi vi har lyst til at lære noget mere.

Maj (18): Vi kan slappe af med det og gå i dybden med det fordi, det har man lyst til. Vi skal ikke tænke på, at der i sidste ende er nogen, der skal bedømme dig for det, som du har lavet.

De unge er med andre ord motiverede for undervisningen og deres udsagn leder i høj grad tanker hen på Grundtvigs ord om, "hvad man lærer for en eksamens og et levebrøds skyld, det skynder man sig naturligvis at glemme, men hvad man lærer, fordi man har lyst dertil, det glemmer man i grunden aldrig". Således giver eleverne udtryk for, at det er lysten, som driver værket og at de tager ansvaret for deres egen læring. De skal på den ene side "kun" leve op til deres egne forventninger til deres kompetenceudvikling, men føler sig på den anden side forpligtede i forhold til det fællesskab, som de indgår i:

Claus (20): ... og det er også fedt, fordi i musik, nu ved jeg ikke med de andre fag, men i hvert fald i musik der lægger vores lærere også vægt på, at nu har vi en aftale og så er aftalen der. Det hjælper en god del for os andre, som måske er lidt for flinke til at gå hen til de elever, der lige kommer tre kvarter for sent. Hvor vi sådan lidt: skal vi gå hen og bare skælde dem ud? Eller skal vi ikke? Og så går lærerne hen og siger, vi startede halv og det gør vi også i morgen. Der er vi her alle sammen.

Dette spænd mellem det individuelle og det kollektive synes de unge forpligter på en anden – og mere motiverende måde – end hvis målkravene er fastsatte udefra.

Højskolens rummelighed i forhold til det ordinære skolesystem sammenfattes af Claus, som peger på undervisningen, lærerne og ikke mindst lærernes engagement som centrale elementer i et læringsrum, der kan ”puffe i den rigtige retning” for unge, der på mange måder har haft det svært i folkeskolen:

Claus (20) : hvis du har problemer med f.eks. normalskoler, altså du er blevet skoletræt og du ikke rigtig ved, hvad du så skal videre... for de fleste uddannelser har jo noget med skoler at gøre, så er det helt klart at komme herop vil være en god ide, fordi på en måde er det jo en skole, men på en måde ikke. Fordi undervisningen er simpelthen så anderledes og så mere fri, at du ... de problemer du nu har, de bliver løst angående skoleting, hvis du har problemer med f.eks. matematik eller at være mere åben i timer. Så er det klart, at du bliver hjulpet heroppe for du får lov til at være så meget fri. Og lærerne er jo ikke sådan nogle, som bare står sådan ba-ba-ba-ba, så skal I lave det, det, det, og det og så holder han kæft resten af timen. Lærerne er på. I hvert fald i de fag, som jeg nu har haft. Bare hele tiden. Du får stort set ikke lov til bare at sidde alene.

De unges udtalelser stemmer godt overens med Finn Thorbjørn Hansens rapport om den eksistentielle dimension i højskolernes uddannelses- og erhvervsvejledning. Han peger på faktorer som tid, ro, engagement, tryghed og nærvær (Hansen, 2008). Højskolen kan således for denne gruppe af unge betyde et brud med deres hidtidige syn på skole og uddannelse og motivere til videre uddannelse, hvilket de unge også gav udtryk for. Hvis vi således lader de unges udsagn stå uimodsagt og lade højskolernes læringsrum vokse ”ind i himlen”, bliver et centralt spørgsmål, hvordan flere uafklarede unge kan sikres muligheden for et højskoleophold?

3. Elevernes indtryk af og forventninger til højskolen

Dette tema handler om, hvilke forventninger eleverne i starten af deres ophold havde til højskolen, (miljøet, lærere, medstuderende, fagene etc.), til deres eget udbytte af opholdet, til deres vejledning og endelig deres opfattelse af uddannelsesplanens rolle og gyldighed.

3.1. Elevernes første indtryk

Frederik (18): jeg elsker det. Jeg synes, det er sindssygt fedt at være her. Det er nogle flinke mennesker. Jeg elsker at være her. Folk er cool, helt vildt sociale, ingen melder sig ud, som der sagtens kan være andre steder. Jeg havde et åbent indtryk fra starten, og det bliver bedre og bedre.

Michala (18): det er nærmest ren hygge med de fag, man gider have, og at man bare kan lave, hvad man vil. Møde ny mennesker.

Tine (18): det er dejligt at være her. Der er skønt, og her er plads til at man kan være, hvem man er. Folk er meget åbensindede med hinanden.

Elevernes første indtryk af højskolen er ubetinget godt. Samtlige taler om gode og lærerige introdage/kurser og en umiddelbar følelse af mulighed for at opleve et særligt sammenhold, både elever imellem men også mellem elever og lærere, samt at fordybe sig præcis i de fag, man selv har valgt. De beskriver, at højskolen har nogle helt særlige positive vilkår, som andre skoler ikke har:

Daniel (17): Det handler jo i bund og grund kun om at have et kæmpestort fantastisk fællesskab. Og det synes jeg er helt vidunderligt, helt fantastisk.

Interviewer: Kan man ikke også have et godt fællesskab på en erhvervsskole?

Daniel (17): Jo, men ikke på samme måde, for der går man i skole sådan 7 timer om dagen. Her er vi jo sammen 24 timer i døgnet.

Det særlige her drejer sig om, at højskolen tilbyder et fællesskab, der rækker langt udover det faglige, og som eksisterer konstant. Fordi eleverne ikke går hjem om eftermiddagen, forlader de ikke fællesskabet – og tilsyneladende føler de sig heller ikke ligeså udsatte for at blive forladt af – eller sat udenfor – fællesskabet af de andre elever, som det er tilfældet i de 'almindelige' skoler. Internatformen spiller med andre ord en central faktor i de unges vurdering af højskolen. Internatformen giver mulighed for en anden interaktion mellem eleverne og mellem lærere og elever, hvor vejledning, undervisning, læring, "levet liv" smelter sammen og overskrider traditionelle grænser mellem skole og fritid, det individuelle og det kollektive, frihed og pligt.

Flere elever tildeler lærerne æren for, at fællesskabet fungerer:

Maj (18): Det er bare som om, at man kan åbne sig mere for dem her. De er altid opmærksomme på, hvordan man har det. Og det føler jeg, at det er ved alle personer, at de har det sådan. Er der det mindste, så griber de fat om det, som det er og hjælper og gør alt, hvad de kan. Sætter deres tid af for at gøre det så godt for os som muligt. Og det er forskellen i forhold til folkeskolen, hvor lærerne bare kommer ind og underviser og går ud igen.

Eleverne giver udtryk for at opfatte lærerne som mere end faglige kompetencer, der underviser i deres respektive fag. De er en del af det sociale fællesskab, som konstitueres af alle dem, der er på højskolen.

Kristian (25): De er gode til at være spændende.

Claus (20): De virker også meget mere entusiastiske på selv undervisningen. Og så skubber de os - mildt - hen til at gøre noget som vi normalt aldrig kunne finde på at gøre. .

Det er beskrivelser som 'engagerede', 'man kan snakke med dem', 'stole på dem', 'de kan lide deres fag', 'de er glade', der præger elevernes fortællinger om lærerne.

Claus (20): De er her fordi de gerne vil være her. Det er ikke ligesom folkeskolelærere: nej, nu skal vi hen til den dumme klasse eller åh, nej jeg har ikke lyst til den time. De er her, fordi de har noget, de gerne vil lære videre.

Traditionelt set taler man i højskolen om at undervise med sit fag i modsætning til at undervise i sit fag og eleverne opfatter denne forskel i lærernes engagement.

Endelig lægger eleverne stor vægt på, at de føler sig behandlet som voksne mennesker.

3.2. Forventninger til højskolen og til deres eget udbytte

3.2.1 Forventninger til højskolen som brobygger i forhold til erhvervsuddannelse

Som antydnet ovenfor gav mange af eleverne udtryk for, at deres forventninger til højskoleopholdet gik i retning af at få en rigtig god oplevelse, at møde nye mennesker, skabe nye venskaber, samt at få lejlighed til at fordybe sig i lige præcis de fag, de finder mest spændende. I forhold til højskoleopholdet som en forberedende overgang til en erhvervsuddannelse er eleverne mere tøvende. Således havde meget få elever forventninger om, at højskoleopholdet ville forberede dem på at komme på erhvervsskole:

Frederik (18): hvis jeg skal være helt ærlig, så tror jeg ikke rigtig, at det kan. [...] Det er bare et sted, hvor du kommer væk noget tid. Ligesom en ferie. Tager væk, møder nogen mennesker, hygger sig med dem, har sådan det sådan Sunny Beach agtigt i et ½ år, uden så meget druk selvfølgelig, men bare har det godt og hygger sig helt vildt meget. Det er jo bare det sociale.

Det skal her nævnes, at når vi har talt med vejledere og lærere på erhvervsskolerne, så har de primært set udbyttet af et højskole i forhold til udvikling af de unges sociale og personlige kompetencer, og dermed får Frederik indirekte sagt, at højskoleopholdet med dets vægt på fællesskab og ”det sociale” kan medvirke til at opholdet kan gøre de unge mere parate til at indgå i et ordinært uddannelsesforløb. Det er dog ikke ensbetydende med, at opholdet vil påvirke deres uddannelsesønsker:

Tine (18): det burde det [gøre], men ikke som sådan at det er med til at...det, jeg laver her på højskolen, det har overhovedet ikke nogen påvirkning på, hvad jeg vil. Overhovedet ikke.

I interviewene, som blev gennemført i slutningen af højskoleopholdet, viste det sig dog, at opholdet i høj grad havde været med til at præge de unges forestillinger og ønsker til videre uddannelse (se nedenfor).

Der var dog enkelte, som mente, at højskolen kunne bygge bro til en erhvervsuddannelse og at det i høj grad afhang af vejlederen:

Daniel (17): det tror jeg, det gør. Jeg har snakket med mange andre, der er videre og de siger, det bliver godt. Når du endelig er færdig med ungdomsuddannelse, så begynder livet. Så har man den klaret. Så kan man kigge fremad. Og jeg tænker, at [vejlederen] nok skal hjælpe mig med at blive ret afklaret på det område.

Det er væsentligt at bemærke, at eleverne faktisk ikke giver udtryk for, at det er højskolernes *opgave* at forberede dem på erhvervsskolerne. Eleverne opfatter ikke generelt højskolen som et middel på vejen mod en erhvervsskoleuddannelse. De virker glade og tilfredse med den positive her-og-nu oplevelse, de har i højskoleverdenen, og denne præmis kan også spores, når de taler om forventninger til deres eget udbytte af højskoleopholdet.

3.2.2. Forventninger til eget udbytte

Eleverne taler i forhold til et helt personligt udbytte generelt om en kompetenceudvikling med vægt på at udvikle sociale færdigheder frem for faglige færdigheder. Enkelte fremhæver et ønske om en afklaring af, hvilken uddannelsesmæssig retning de skal vælge efter opholdet, men der er en klar tendens til at de taler om forskellige aspekter af personlig udvikling.

Daniel (17): jeg forventer at udvikle mine sociale kompetencer. Rigtig meget. Jeg er ikke skide god til at være sammen med mange mennesker i lang tid. Jeg har brug for lidt tid, så går jeg lige 5 minutter eller går ud og ryger en smøg for mig selv. Det forventer jeg, at det bliver jeg bedre til – at holde mennesker ud.

Claus (20): Til december håber jeg, at jeg er kommet længere i min musikundervisning og har for det første lært at omgås andre mennesker mere normalt. Jeg har meget svært i andre folks nærvær - hvis der er mere end fem personer - så har jeg det meget svært. Så håber jeg også at få flere venner.

Christine (23): det er nok mest studievalg i forhold til afklaring. Og så personlig udvikling, jeg glæder mig til at sige fra over for andre mennesker. Sige, det her, det er altså det, jeg gerne vil. Det kan godt være, du vil noget andet, men jeg gør altså det her. Blive bedre til at gøre noget, fordi jeg gerne vil det, og ikke fordi nogle andre synes, jeg skal gøre det. Og måske også blive lidt gladere. Det kunne være fedt.

Der er en enkelt elev, der fremhæver, at han forventer at blive hjulpet på vej af, at mange af de øvrige højskoleelever allerede har en ungdomsuddannelse, underforstået at han kan bruge deres erfaring som inspiration og motivation.

Daniel (17): jeg tror også, det hjælper, at 95 % af dem, der går her, de har jo afsluttet deres ungdomsuddannelse. Det, tror jeg også, er et godt boost i forhold til at nu skal jeg videre og i gang.

Vejledningen af de unge sker således også blandt de unge selv, som har mulighed for at udveksle erfaringer med forskellige ungdomsuddannelser. Dette aspekt kunne det være interessant for højskolerne at overveje at arbejde med i deres vejledning. En mulig inspirationskilde kunne være Krøjer og Hutters "Metodehåndbog i fortællerværksteder", som fokuserer på at hjælpe de unge "med at bryde oplevelsen af at stå alene med uddannelsesvalget og dets konsekvenser for på den baggrund at kunne håndtere det pres, som uddannelsesvalget udløser" (Krøjer & Hutters, 2006). I Ulla Højmarks evaluering af mentorprojektet anbefaler hun, at højskolerne opstiller så veldefinerede rammer for mentorrollen og relationen som muligt, så de unge ved, hvad de går ind til. På baggrund af ovenstående er det relevant at spørge, om højskolerne i højere grad skal informere de unge om deres vejledningspraksis og dets grundlag, så forventningerne afstemmes? Hvordan introduceres eleverne til vejledningen på højskolen p.t.? Hvad er erfaringerne med de forskellige vejledningspraksisser? Er kollektiv vejledning en del af skolernes vejledningspraksis?

3.3. Forventninger til vejledning og oplevelse af uddannelsesplan

3.3.1. Forventninger til vejledning³

Da de første interview finder sted i begyndelsen af september har de fleste unge allerede haft det første møde med deres vejleder. Elevernes oplevelse af vejledningen er forskellig på de forskellige højskoler, hvorved der opstår to grupperinger: én gruppe, hvori eleverne meget tilfredse, og én gruppe hvor eleverne er mindre tilfredse. I den tilfredse gruppe opfatter eleverne vejledningen som 'naturlig' og 'rar', og de håber på sigt, at vejlederen kan hjælpe dem med at blive guidet dem i

---

³'Vejlederen' bliver brugt som et fælles begreb for den, der har vejlederrollen på de enkelte højskoler. På to af højskolerne er det en rolle, der varetages af en enkelt person, mens det på den tredje er en rolle og funktion, der varetages af samtlige lærere. Eleverne kan på denne måde gå til alle lærere for råd og vejledning.

retning af en specifik uddannelse – og at vejleder i den forbindelse ”vil give dem et los i røven” (Nikolai).

I den ’utilfredse gruppe’ var elevernes umiddelbare indtryk af deres vejledning, at den var for ukonkret, og at de derfor ikke ville få noget ud af den. Baggrunden for denne tilbagemelding var, at de oplevede vejledningen som abstrakt og uden hold i virkeligheden. De blev i højere grad bedt om at forholde sig til sig selv end til et konkret valg eller en konkret situation. De unges fortællinger om vejledningen peger på en konstruktivistisk vejledningsform, som fokuserer på de unges konstruktion af virkeligheden og deres egen identitet, og muligheden for gennem fortællingen at rekonstruere denne selv-konstruktion. Denne vejledningsform kræver evnen til at indgå i en dialog på et vist abstraktionsniveau samt at der er en fundamental tillid mellem vejleder og vejledt. Spørgsmålet er, om eleverne *i udgangspunktet* er parate til denne vejledningsform. I hvert fald var deres forventninger i højere grad, at vejlederen hjælper i forhold til konkrete problemer og følger op med information og råd.

Elevernes første oplevelser med ”konstruktivistisk” vejledning var medvirkende til, at nogle af elever heller ikke turde forvente for meget af vejlederens hjælp i løbet af deres ophold: ”jeg er faktisk lidt bange for at have forventninger efter det første møde” (Frederik). Én håbede at kunne blive sparket i gang, ”så jeg selv kan finde på et eller andet, der kunne være interessant” (Tine), og andre holdt fast i forventningerne om, at vejledning, lærere og undervisning tilsammen kunne være med til en uddannelsesafklaring: ”jamen, jeg forventer at blive afklaret om en masse ting i fremtiden. Det er derfor, jeg er her” (Mathias).

Højskolernes praksis i forhold til vejledning er forskellig, hvilket også reflekteres i elevernes opfattelse af vejledning. På Vrå hvor skolen praktiserer ”livsvejledning”, er eleverne bevidste om, at de uformelle samtaler med lærere er vejledning, mens eleverne på Odder ikke føler, at deres ’tilfældige’ eller ’uformelle’ møder med vejleder i spisestuen eller dagligstuen eller andre steder end på vejlederens kontor, tæller som vejledning. Fra interviews med vejlederne fremgår det, den uformelle vejledning er en ligeså stor del af vejledningspraksis og at disse møder kan være ligeså givende (hvis ikke mere), som de i mere formelle møder, der er aftalt på forhånd og finder sted på vejlederens kontor. Finn Thorbjørn Hansen påpeger, at højskolens internatform giver mulighed for en vejledning, som rækker langt videre end den vejledning som kan finde sted på UU centre, da højskolens lærere ikke kun er sammen med eleverne i undervisnings- og vejledningskontekster (Hansen, 2008). Dette afspejles i de unges respekt for højskolernes lærere. De oplever, at lærerne har respekt for dem og behandler dem som voksne mennesker. Det skaber tryghed og en tillid og giver dermed, som Finn Thorbjørn Hansen skriver, en unik mulighed for eksistentiel vejledning - livsvejledning.

3.3.2. Oplevelse af uddannelsesplan

Uddannelsesplanen er et formelt krav i forhold til, at den unge kan komme på højskole indenfor Kombinationsprojektets rammer. De unge har på forhånd udarbejdet en uddannelsesplan sammen med deres UU vejleder. De unge anser dog ikke uddannelsesplanen som et betydningsfuld – endsige meningsgivende element – i forhold til at blive mere uddannelsesparate og afklarede. Den generelle opfattelse er, at den ikke i sig selv er et nyttigt pædagogisk redskab. Få elever taler om den som et konstruktivt redskab, flere mener, den er spild af papir, mens en enkelt ligefrem hader den og nærmest beskriver den som en sort sky, der har forfulgt hende i årevis.

Christine (23): hader dem! Fordi, de er simpelthen så ubehagelige. Vi er blevet mødt med dem siden 7. klasse, og jeg har hadet det så meget, fordi når man ikke ved det, og man skal fortælle, hvad man skal lave fem år frem, så er det bare... shit! Jeg har fandme fældet mange tårer over de der uddannelsesplaner.

Uddannelsesplanen bliver således anset som en del af det formelle uddannelsessystem og dets krav om effektive valg og dermed en påmindelse om det pres, de unge i høj grad oplever i forhold til deres uddannelsesvalg.

Nogle elever oplever uddannelsesplanens spørgsmål som meningsløse, fordi de ikke føler sig udrustet til at svare på dem, når de selv er uafklarede i forhold til, hvad det er, de vil. De oplever den som noget, man bare skal udfylde, fordi det er en betingelse for at komme med i projektet. For andre bliver uddannelsesplanen et fatalt papir, som de føler, låser dem fast på et specifikt uddannelsesvalg, mens andre er helt med på, at den kan laves om igen og igen – og igen. Og dermed er den værdiløs:

Frederik (18): de fleste putter bare en masse fyldord på, om at de gerne vil lære dit og dat, men det er bare fyldord. Det er i hvert fald det, jeg har snakket med mine venner om. Der er ikke rigtig noget seriøst i vores uddannelsesplan. Men kan bare sige, okay, jeg vil gerne være kunstner eller et eller andet. Det er ofte urealistiske drømme. Jeg ved det sgu ikke. Jeg kan ikke bruge min uddannelsesplan til noget som helst ud over at komme ind sådan et sted her.

De elever, der taler positivt om uddannelsesplanen giver udtryk for, at den kan hjælpe med at give et overblik samt være et redskab til refleksion, fordi de unge skal overveje en lang række spørgsmål om sig selv, deres fortid og deres fremtid.

Maj (18): mmm, jeg er ikke 100 % sikker på, hvad jeg vil. Sådan en uddannelsesplan stiller mange spørgsmål, og man bliver lidt klogere af at få det skrevet ned. Ja...

De positivt indstillede elever udviser dog også ambivalens i forhold til uddannelsesplanen:

Claus (20): Den får en til at tænke over en masse ting. Nogle af de spørgsmål får også én til at tænke, hvad laver det spørgsmål der?

Spørgsmålene er ikke altid meningsgivende for de unge og det indikerer, at det ikke altid er klart for eleven, hvad planens overordnede formål er. Ud fra det perspektiv giver det mening, at eleverne opfatter den som noget, der 'bare' skal ordnes, uden i øvrigt at tage stilling til, hvad den eventuelt kunne hjælpe dem med.

I den forbindelse kan det nævnes, at selvom de unge i deres uddannelsesplan har skrevet ned, hvilken erhvervsskole(r), de efterfølgende ønsker at gå på, synes det at være meget få elever, der taler om og betragter valget som et bindende, endsige ønskeligt, valg. Spørgsmålet er, hvordan uddannelsesplanen kan gøres til et nyttigt pædagogisk værktøj?

4. Udbytte af højskoleophold: oplevelse for livet

4.1. Overordnet oplevelse

Christine (23): jeg synes, jeg har været glad for rigtig meget. Der er alle de der ting, hvor man sidder og bare kan være helt sig selv – uden at tænke, at man skal lave om på, hvordan man er, eller passer ind i en andens forestilling.

Daniel (17): Det er svært at sætte ord på, men jeg kan mærke, jeg har forandret mig på en god måde ved at være her. Jeg er blevet bedre til at være sammen med mennesker.

Generet er eleverne meget begejstrede for deres ophold. Mens der er to ud af de femten elever, vi startede med at interviewe, der i løbet af opholdet har forladt højskolen på grund af hjemme, er der 8 ud af 15, der har valgt at forlænge deres højskoleophold med endnu et semester. Elevernes første indtryk og forventninger til højskolen er med andre ord blevet indfriet. De taler meget positivt om lærerne, fællesskabet, det sociale netværk og igen om den frihed, de oplever ved at være der. Eleverne har også undervejs lært, at frihed under ansvar ikke er tomme ord:

Interviewer: I lagde sidst vægt på det sociale netværk og den frihed, I oplever på en højskole?

Frederik (18): ja, det er stadig det. Jeg ved ikke, hvad jeg ellers skulle trække frem. Nu tager jeg lige fat i alkoholpolitikken igen, fordi jeg synes det er en god ting at nævne. Da jeg var nede og kigge på skolen, der sagde de, at de var meget åbne og sådan. Hvis man lige drak en øl efter skole, var de helt okay omkring det. Folk skulle selvfølgelig ikke ødelægge ting, og det var der så nogle folk, der kom til at gøre, og så lavede de jo bare fuldstændig alkoholforbud. Nu må du kun drikke i weekenderne. Og jeg synes, det er lidt kedeligt. Hvis du lige får lyst til at tage en øl med en kammerat efter skole altså... jeg synes, det er lidt kedeligt. På en måde. Og det gør også lidt, at man ikke føler det så fedt længere

Interviewer: er det fordi, du mener, det begrænser den voksen-frihed, som I talte om sidst?

Kristian (25): men vi har jo selv været skyld i, at det er sket. Vi har jo vidst præcis, hvordan og hvorledes. Så det kan vi nok diskutere meget længe.

Der er således en bevidsthed om, at de selv har ansvaret for indførelsen af alkoholpolitikken.

Forholdet til de andre elever er også et centralt element, når de unge skal fortælle om deres oplevelse af højskolen. Som citatet på forsiden af notatet indikerer, så handler højskolen om at lære andre at kende og at have et fællesskab, hvor forskelligheder bliver accepteret. Det handler også i høj grad om at turde være sig selv i dette fællesskab:

Maj: Vi er kommet meget tættere på hinanden, alle sammen [...] vi kan jo være 100 % os selv. Vi behøver ikke at ska... altså vi kan sagtens slippe make-up og sådan noget. Folk de kan bare gå og ligne ... bæ (griner).

Højskoleopholdet bliver således en oplevelse for livet, da de unge også skaber nye venskaber og indgår i nye sociale relationer. Venskaber som rækker ud over højskoleopholdet.

4.2. Udbytte af vejledning under opholdet

Vejledningen på højskolerne kan inddeles i tre kategorier: information om uddannelses- og erhvervsvalg, konstruktivistisk vejledning med fokus på den unges egenfortælling og eksistentiel vejledning.

I forhold til konkret information og rådgivning har vejlederen for de fleste elever været én, de har kunnet spørge til råds om uddannelses- og erhvervmæssig afklaring:

Maj: min vejleder finder ud af det. Og det er lige meget hvad. Jeg kommer og spørger, kan du ikke finde ud af noget med om jeg kan komme af sted til Australien i et år. Ja, da, det satte hun i gang med det samme.

Denne del af vejlederrollen, som består i at assistere de unge med at finde konkret information, anser de unge som meget vigtig. Derfor udtrykker enkelte elever også utilfredshed med, at deres vejleder har haft så travlt generelt, at der ikke har været nok tid til denne form for vejledning og til at følge op på specifikke henvendelser. De har savnet hjælp til at indkredse uddannelsesideer samt

at konkretisere deres specifikke muligheder. Eleverne foreslår selv som løsning på problemet, at der kunne være flere forskellige lærere, der sammen varetog opgaven med at vejlede. Endvidere er eleverne kritiske overfor den konstruktivistiske vejledningsform, hvis elementer, som for eksempel den hyppige brug af metaforer til at beskrive sig selv, de ikke forstår. De udtrykker først og fremmest behov for vejledning på det helt konkrete niveau, hvor vejen til konkret information og hjælp til konkrete problemer er mere synlig.

Generelt føler eleverne, at vejlederne lytter til dem og agerer på de ting, som de kommer med: ”de [gør] noget ved problemerne. Det er ikke bare sådan, at de tænker, ja, ja, det er fint og så sker der ikke noget. Der bliver taget hånd om det, og det synes jeg, er helt vildt fedt!” (Maj). Oplevelsen bliver beskrevet som noget, der står i modsætning til forhold, eleverne typisk har oplevet på deres folkeskoler.

Claus (20): Og hvis der er et problem, så behøver du ikke at vente, så problemet måske er blevet løst på en eller anden måde efter et stykke tid, hvor man altså er gået og ikke haft det godt. Og så på en eller måde er kommet videre, selv. Så hvis man har et problem, som man ikke har det særligt godt med eller noget, som bekymrer dig helt vildt, jamen, så går du hen og snakker med det samme, så problemet kan komme af vejen med det samme, og du kan komme videre i forløbet og komme til at lære det, som du nu er kommet for at lære. I stedet for at du skal gå i måske op til to måneder, hvor du ikke har haft en samtale med din vejleder, og hvor du så ikke er kommet rigtigt videre, fordi det har tyntet så hårdt på dig.

Den eksistentielle vejledning, som foregår løbende og i højere grad er betinget af de problemer og situationer, som de unge står i, opfattes positivt som værende anderledes end traditionel vejledning:

Claus (20): jamen, altså, den vejledning vi får er jo helt anderledes i forhold til f.eks. normal folkeskole eller uddannelsessteder, hvor du har en aftale og den tager du til hver, hvad? anden, tredje måned. Herude er det jo løbende vejledning, altså, hvis vi har nogle problemer angående et eller andet, jamen, så tager vi hen og snakker med enten X eller Y eller den lærer, vi nu har. Eller hvem vi nu får fat i, for det er lidt lige meget, hvilken lærer det er. Alle er gode til at hjælpe på hver deres måde. Hvis den [ene] lærer har problemer med det, så henviser de til en, som har 100 % styr på det. Det er de bedste råd du får, hvis du virkelig har brug for det.

Vejlederne bruges således ikke kun i forhold til uddannelsesvalg, men også i forhold til personlige problemer og ikke mindst kærestesorger:

Maj: jamen, også sådan nogle ting som overhovedet ikke har noget at gøre med noget som helst. Sådan noget som kæresteproblemer. Jeg tror ikke, at der er grænser for hvad [vores vejleder] hun har lagt øre til.

Endelig lægger eleverne vægt på, at vejledningen er frivillig og at den tager udgangspunkt i konkrete problemstillinger og konkrete situationer:

Interviewer: Hvad siger du Sanne, hvad er god vejledning?

Sanne: Det er som Maj siger, hvis man har problemer og man har brug for at snakke med en af lærerne [...], så kan man bare komme. Og det er som Maj hun siger, skidefedt. Det er det virkeligt.

For de elever, som ikke betragter den uformelle vejledning som egentlig vejledning, oplyser de fleste, at de er blevet vejledt et par gange. Når man spørger ind til, hvad eleven har talt med vejlederen om, samt hvad planerne for eleven videre forløb er, er det indlysende, at vejlederen

faktisk for alle har spillet en (stor)rolle. Vejlederens rolle er kompleks og vejlederens opgaver er mangfoldige. For nogle elever har det drejet sig om at konkretisere interesser og uddannelsesmuligheder, skabe kontakt til udvalgte erhvervsskoler, for nogle elever at blive afklarede i forhold til *ikke* at fortsætte på erhvervsskole, men gøre noget helt andet, fx at arbejde i udlandet, tage arbejde i en periode, søge ind til militæret etc. i stedet, og for nogle elever har det drejet sig om at skabe mulighed for endnu et højskoleophold og dermed skabe mere tid til at blive afklaret.

Vejledning synes at være et område, hvor eleverne kan have helt specifikke forventninger til højskolerne. Ofte er disse forventninger præget af tidligere oplevelser med vejledning og af et behov for hjælp til helt konkrete ting. En af eleverne nævner f.eks. en ubetalt regning, som fik hende til at gå i panik og hvor vejlederen trådte til med hjælp. I den forbindelse er det vigtigt at overveje vejledningens didaktik og progression: hvem er de unge, hvad er det som de har behov for hjælp til, hvordan kan der sikres læring i vejledningen, så de unge undervejs selv lærer at tage hånd om konkrete problemer, etc.

4.3. Udbytte af ophold

I forhold til elevernes udbytte af deres ophold kan man tale om henholdsvis et personligt og et fagligt udbytte. For mange elever har det faglige og det personlige været indbyrdes afhængige. For nogle har faglige udfordringer ført til en personlig udvikling; Maj fortæller, at hun har stået på en scene og 'udleveret' sig selv, hvilket i starten var meget svært at tackle, mens hun til afslutningskoncerten havde overvundet sin frygt:

Maj (18): men det er også det der med at blive mere social og sådan noget. det er sådan lidt, når man står der og skal synge, så er det lidt som at stå fuldstændig nøgen foran alle sammen. Du giver alt. Du udleverer bare dig selv og det... for mig var det meget svært at tackle det i starten, at folk de hørte på mig. Men på nuværende tidspunkt er der ingen problemer overhovedet.

Sanne fortæller på samme vis, at den personlige udvikling har ført til, at hun turde kaste sig ud nye udfordringer:

Sanne (20): jamen, jeg synes, at jeg har udviklet mig en del. Det synes jeg i hvert fald selv. Jeg er blevet lidt mere ... gåpåmod... nærmest... fordi jeg har prøvet nogle ting, som jeg ikke rigtig turde. Så det er lidt fedt. Altså, jeg har prøvet at være oppe at flyve, og jeg er ekstrem højdeskræk. Og så har jeg også stået foran en forsamling og læst en historie op og sådan ... på skriveværksted. Jeg synes faktisk, at jeg har rykket mig utroligt meget. Og det synes jeg også, at alle de andre har.

Højskoleopholdet bidrager således til "overskridende læring", hvor de unge flytter grænserne for hvad de selv tror, de kan og hvilke ressourcer, de har ((Illeris, 1997). Denne læring kan positivt bidrage til, at de unge får mod på en ungdomsuddannelse. Flere af eleverne peger således også på en sammenhæng mellem den personlige udvikling og den uddannelsesmæssig afklaring:

Christine (23): jeg ville jo gerne udvikles eller afklares på det personlige plan, fordi det blev jeg næsten nødt til før uddannelse, så jeg synes, jeg har fået rigtig meget ud af det.

Tine (18): jeg er blevet gladere for mig selv, og jeg er blevet gladere for andre mennesker, for medmennesker.

Interviewer: og med det i bagagen er du stærkere ift selv at skulle træffe et valg?

Tine (18): det håber jeg. Det tror jeg. Det burde jeg i hvert fald være.

Claus fokuserer også på forholdet mellem det faglige og det personlige, og at lærerne på højskolen på grund af internatformen kan skabe en helhedsforståelse af den enkelte elev og gennem vejledning i forhold til personlige problemer hjælpe eleven med at fastholde et fagligt engagement:

Claus (20): Det er det, som gør den vejledning de giver fed. Det er ikke kun skolerelateret. Altså hvis du har sociale problemer, som både ligger udenfor skolen og i skolen, så hjælper de også angående det, fordi det kan godt være, at det ikke har noget at gøre med skolen direkte, men det påvirker stadigvæk dig som person og derved påvirker det skolen. Så hvis de hjælper dig med at få det ud af verden, som er udenfor skolen, så hjælper de dig også videre indenfor skolen.

Der er elever, som har fundet ud af, hvad det er, de vil, og som efter dette ophold føler sig klar til at gå i krig med deres planer. Så er der elever, der ikke har opnået en uddannelsesmæssig afklaring i løbet af efteråret, og som derfor har søgt om endnu et ophold. Endelig er der elever, der selvom de nu er færdige med deres ophold, heller ikke er uddannelsesmæssigt afklarede. Men der er ingen elever, der på nogen måder fortryder deres højskoleophold, og de har derfor ingen forbehold, når det gælder om at anbefale et højskoleophold til andre unge:

Sanne (20): helt klart: kom af sted!

Maj (18): kom, kom, kom! Det er noget af det fedeste, jeg nogensinde har oplevet. Det er det hele værd. Det sammenhold der er. Det er bare rigtig, rigtig fedt.

Selvom eleverne ikke kommer i gang med en erhvervsuddannelse umiddelbart efter højskoleopholdet, som Kombinationsprojektet i sin udformning stiler mod, synes der at være en generel opfattelse af, at højskolen dels giver eleverne en oplevelse for livet, dels på mange forskellige måder er en medvirkende motivationsfaktor i forhold til at få lysten og modet til at gå i gang med en ungdomsuddannelse.

5. Perspektiverende afrunding

I forbindelse med vores interview med elever på de udvalgte højskoler, interviewede vi samtidig skolernes vejledere. Vejledernes udtalelser kan på mange måder perspektivere elevernes udtalelser.

Vejlederne giver således alle udtryk for, at det ligeså tit er en elevs behov for udvikling af sociale kompetencer som en faglig uddannelsesafklaring, der er årsag til højskoleopholdet. Behovet kan ses som tæt knyttet til alle de elementer og karakteristika, som eleverne – og lærere – beskriver, er essentielle for og indbegrebet af højskolerne. En af vejlederne samler stort set op på samtlige af de pointer, eleverne har beskrevet, da hun beskriver, hvad hun mener, højskolerne kan:

de kan tilbyde det, at man er sammen 24 timer i døgnet. Man ser hinanden stå op, både når man er frisk, og når man ikke er frisk. Man kan ikke skjule sig eller skynde sig hjem kl. 16, hvis man er ked af det. Alle de der forskellige facetter, som et menneske har. Alle de andre sider i livet, som ikke nødvendigvis handler om den læring, man har oplevet i den skoleform, vi er vænnet til, kan give hinanden noget på det menneskelige plan, der medvirker til, at man opdager nye sider af sig selv og forhåbentlig ser nogle talenter i sig selv, som man ikke har set før, som kan medvirke til at man får noget selvtillid. Den selvtillid kan så, efter min mening, overføres på nogle andre læringsrum, som er uden for den her skole og forhåbentlig give dem nogle skub i livet. Jeg tror den der med at få mere selvtillid, tro på sig selv og finde nogen ting i sig selv, som man måske ikke har fundet hidtil, fordi den skoleform, de har været i, har ikke givet dem mulighed for det. Fordi den ikke har været tilpasset dem - de har skulle tilpasse den. Her er der så meget frirum og så mange muligheder, at jeg har et håb og en tro på - og det er

derfor, jeg også er her – at et menneske finder nye sider af sig selv. Dels via os, og det vi tilbyder, men i allerhøjeste grad også med alle de forskellige kulturer, de møder.

Eleverne taler om, at de oplever en langt større motivation i forhold til at dukke op til timerne, deltage i fællesskaberne og lære noget af alle de kontekster, højskolelivet tilbyder dem. De føler sig ikke pressede af karakterskalaer eller eksaminer. På samme vis taler en af vejlederne om det særlige ved højskolernes læringsrum:

Vi siger gerne, at fagene som sådan er undskyldningen for eller forklaringen på, at vi møder de unge. Men når vi evaluerer bagefter, så er det jo ikke faget, der var læringsrummet. Det var alt det andet, det menneskelige, som medvirker til, at man har noget godt i rygsækken til at tage videre med ud i livet. Og det mener jeg også, at de uafklarede unge, det kan de måske få endnu mere afklarethed, fordi de simpelthen kan sige ”yes, jeg lykkes her, fordi jeg lykkes også i de andre ting, ikke kun lige at jeg ikke kan læse så godt. Men jeg kan løse mange af de andre ting”. Det gør, at man måske kan få selvtilid til at læse lidt bedre, for der skal jo gerne læses lidt. Men få lidt mere selvtilid og afklarethed i forhold til den person, man nu er, og at man ikke kun bliver målt inde i klasseværelset. Man bliver også målt på det menneskelige plan og i alle de andre rum resten af døgnet.

Dette særlige læringsrum skaber betingelserne for, at læringsrummene er trygge, hvorved lærere og elever kan knytte venskaber. Lærer-elevforholdet beskrives som et mere jævnbyrdigt forhold, end det måske er tilfældet på andre skoler, og dette bygger til dels på højskoletanken:

Højskolen er gensidig respekt. Vi ved jo godt, at vores faglighed er meget meget højere end deres, det er jo derfor, de kommer her. De fleste højskoler vil sige, at de har et meget højt fagligt niveau, og det ved eleverne godt. Men alle mulige andre ting, når man sidder og diskutere, der er vi jo på lige fod. Det er den der gensidige respekt, man har som menneske. [...] Det skal de selvfølgelig lige lære. At det ikke er lærer/elev, når vi bare sidder rundt om bordet. Og de synes, det er lækkert og en hel anden måde at lære på.

Mange af de ovenfor nævnte kvaliteter, der bruges til at karakterisere højskoleverdenen bygger på åbenhed, smidighed og fleksibilitet overfor verden og nye situationer. Måske er det også derfor at uddannelsesplanerne bliver et fremmedelement i højskoleverden. Eleverne var utilfredse med dem og oplevede ikke, at uddannelsesplanen var et hensigtsmæssigt pædagogisk værktøj. Den vurdering deles af en af vejlederne:

Den fungerer ikke. Det synes vi ikke. Uddannelsesplanen er én, som vi skal lave, fordi det er den, som vi skal have godkendt. Og sådan har både vi og UU vejlederne det. Vi synes ikke, at den fungerer. Selvfølgelig ligger den der og selvfølgelig diskuterer vi den med de unge. For det skal vi. Og det gør vi også - tro mod det vi skal. Men i forhold til at den uddannelsesplan laver de, fordi de skal på en hg eller et andet. I det øjeblik de er i gang med deres forløb, så begynder vi at snakke realiteter. Så begynder vi at snakke om, hvad er det egentlig der sker med dig lige nu. Hvor er det du bevæger dig hen af? Hvad er det egentlig at du tænker? Og det er de der livsvejledningssamtaler, ikke også. Det kan foregå på alle tidspunkter af døgnet og det kan foregå på alle mulige dage. Og det er dem som fungerer i forhold til at de kommer videre med deres liv. [...]. Som pædagogisk redskab der bruger vi den altså ikke. Det burde vi måske gøre, men vi gør det ikke. Vi synes, at pædagogikken skal ligge i det nærvær, vi har, i de samtaler vi har, ikke i et stykke skrevet papir.

Der gives udtryk for, at uddannelsesplanen ikke fungerer, fordi den grundlæggende ikke harmonerer med de tanker og idealer, der ligger bag højskoletanken. Samtidig nævner vejlederne også det paradoks, som eleverne pegede på, der drejer sig om på forhånd at skulle nedskrive en erhvervsskolevejledning, når formålet med højskoleopholdet i øvrigt er at blive afklaret i forhold til uddannelse.

En af grundene til at de unge ikke altid er klar til at komme på erhvervsskole er, at de ikke ved, hvad de vil. Og så forlanger vi, at nu skal du altså vide hvad du vil, for ellers kan du ikke få lov til at komme på højskole. [...] Det er hamrende svært at vejlede de unge til at vælge en specifik uddannelse, hvis de gerne vil på højskole, fordi de ikke ved hvad de vil. Der er et modsætningsforhold der. I forhold til at vi skulle kunne være banebrydende i forhold til at hjælpe dem i gang med et eller andet. Hvis de ikke ved, hvad de vil, så er de jo heller ikke klar.

Og løsningen på det problem har således været pragmatisk:

Jeg har siddet med nogle unge, hvor jeg har sagt, hvis du ikke ved hvad du vil, kan du ikke komme på det her projekt. Jamen, så vil jeg på handelsskole. Nå, ja ok, så kan du godt komme på projektet.

Samtlige vejledere taler om at være nødt til at arbejde meget fleksibelt med uddannelsesplanen, fordi de oplever den som unødigt begrænsende. Spørgsmålet er om uddannelsesplanen kan blive et nyttigt værktøj eller om der skal tænkes i andre baner i forhold til de unge og deres fremtidige uddannelsesvalg.

6. Referencer

Ehlers, S. (Ed.). (1997). *Den foranderlige højskole - kompetenceudvikling i en ny tid*. København: FFD.

Hansen, F. T. (2008). Det var, som om de havde en slags kærlighed til det, de gjorde. Om den eksistentielle dimension i højskolens uddannelses- og erhvervsvejledning. København: Folkehøjskolernes Forening i Danmark.

Illeris, K. (1997). *Læring*: Roskilde Universitetscenter.

Katznelson, N. (2009). Hvorfor gennemfører kun 75% af de unge en ungdomsuddannelse. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 2009(1).

Krøjer, J., & Hutter, C. (2006). *Metodehåndbog i fortælleværksteder*. København: FFD.